

Beslut

efter kvalitetsgranskning av betygssättning på
högskoleförberedande program vid
Nösnäsgymnasiet 2 i Stenungsunds kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av betygssättning på högskoleförberedande program. Syftet är att granska kvaliteten i betygssättningsprocessen med fokus på lärarnas arbete. Kvaliteten bedöms utifrån i vilken utsträckning lärarna gör en allsidig bedömning av elevernas kunskaper, baserat på ett brett och varierat underlag.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning fångar läraren ett brett och varierat underlag som grund för betygssättning av elevens kunskaper?
2. I vilken utsträckning gör läraren en allsidig utvärdering av elevens kunskaper vid betygssättning?

För att besvara frågeställningarna granskas betygssättningen i svenska på högskoleförberedande program, med särskild inriktning på Svenska 3. Granskningen fokuserar på betygssättningen 2018 och berör 29 skolenheter med såväl enskilda som kommunala huvudmän. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Nösnäsgymnasiet 2, i Stenungsunds kommun, ingår i denna granskning. Skolinspektionen besökte Nösnäsgymnasiet 2 den 8 november 2018. Besöket genomfördes av Erica Jonvallen och Tilda Lindell. Skolinspektionen har tagit del av dokumentation från skolan och genomfört intervjuer med elever, med fyra svensklärare och med rektorn.

Nösnäsgymnasiet 2 är en kommunal gymnasieskola med cirka 220 elever. Enligt inkomna uppgifter från skolans rektor undervisar sex lärare i svenska. Under läsåret 2017-2018 hade tre lärare ansvar för betygssättningen i Svenska 3. Innevarande läsår är fem lärare vid skolan legitimerade och behöriga att undervisa i svenska i aktuella kurser.

I detta beslut gör Skolinspektionen en samlad bedömning av det granskade området utifrån de övergripande frågeställningarna. Därefter följer en motivering till de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna samlar bedömningsunderlag som ger en bred och varierad bild av alla elevers kunskaper i förhållande till syfte, centralt innehåll, kunskapskrav och den undervisning som bedrivits.

Lärarna planerar undervisning och bedömningstillfällen utifrån kursens alla delar

I skolans dokumentation och lärarintervjuerna framkommer att lärarna utgår från styrdokumentet, ämnets syfte och förmågor, kursens centrala innehåll och kunskapskraven i planeringen av Svenska 3. Till exempel beskriver lärare att de utgår från syftet och det centrala innehållet när de planerar kursen. Därefter bestämmer de vilka uppgifter som kan passa och hur dessa kan bedömas utifrån kunskapskraven. Det framgår också av intervjuerna att lärarna utgått från examens- och läroplansmål i den gemensamma planeringen av arbetsområden. Dessa områden har i sin tur utgjort en stomme utifrån vilken lärarna anpassar undervisningen utifrån de olika elevgrupperna. Det framkommer samtidigt av lärarintervjuerna att det varierar i vilken grad lärarna diskuterar och planerar kursen tillsammans, till exempel beroende på vilket arbetslag

lärarna tillhör eller vilken inriktning lärarna undervisar på ett program. Några lärare uppger att de planerar tillsammans, medan andra beskriver att det sker mer enskilt.

Lärarna samlar in ett brett och varierat bedömningsunderlag

Av dokumentationen och intervjuerna med lärarna framgår att lärarna samlar in underlag i förhållande till syfte, centralt innehåll och kunskapskrav vid flera tillfällen under kursens gång och på olika sätt. Uppgifterna är utformade så att delar av olika kunskapskrav provas samtidigt. På den digitala lärplattform som skolan använder finns också en funktion lärarna kan använda som synliggör hur många gånger de olika delarna av kunskapskraven provas. Denna kan enligt lärarna vara ett stöd i att följa upp bredden i bedömningsunderlagen. Av lärarintervjun framgår att lärarna planerar för att få in ett brett underlag, till exempel genom att låta eleverna skriva pm om språkhistoria eller göra en muntlig framställning utifrån litteratur, för att på så sätt pröva både kommunikativa förmågor och kunskaper om svenska språket och litteratur. Samtidigt görs avvägningar utifrån resonemang om vad som ges särskild vikt, till exempel utifrån ämnets syfte och kursens centrala innehåll, och att det vetenskapliga skrivandet ges större utrymme än exempelvis språkhistoria utifrån att kursen ska förbereda eleverna för högre studier. En lärare berättar till exempel att språkhistoria provas en gång men att det är möjligt att skapa fler uppgifter om det finns behov av ytterligare underlag. I lärarintervjun beskriver lärare också att alla uppgifter inte i första hand är till för att bedömas utan att eleverna också får tillfällen att öva. En lärare berättar att hen begränsat antalet bedömningstillfällen jämfört med tidigare läsår för att inte fokus på prestation ska bli för stort.

Av skolans dokumentation och lärarintervjuerna framgår att uppgifterna är utformade så att eleverna ges en variation i hur de får visa sina kunskaper. Det sker exempelvis genom skriftliga framställningar som rapporter och pm, muntliga framställningar, som olika samtal, poddar eller filmer. I lärarintervjuerna ges också exempel där läraren anpassat uppgifter utifrån enskilda elevers behov, till exempel genom att ge en elev möjlighet att delta i en podd-inspelning hemifrån.

Lärarna samlar och utvärderar bedömningsunderlag systematiskt och kontinuerligt

Av skolans dokumentation och lärarintervjuerna framgår att den gemensamma lärplattform, som skolan använder sedan föregående läsår, används för att samla underlag. På lärplattformen finns både planeringar, Skolverkets matris och matriser som lärarna själva tar fram utifrån kunskapskraven i anslutning till olika uppgifter, samt lärarnas kommentarer. I lärarintervjuerna framgår att lärare också kommenterar i elevernas egna texter och att även dessa sparas. Av dokumentationen framgår att varje uppgift, eller moment, är kopplad till delar av kunskapskrav. Förväntade kunskaper är samtidigt inte ensidigt formulerade genom delar av kunskapskrav. I uppgiftsbeskrivningar finns exempel där förväntat lärande beskrivs med ett mer direkt elevtilltal, både i form av förmågor som ska utvecklas och i konkretiseringar av kunskapskravens delar. Det framgår också av lärarintervjuerna att lärarna, vid behov, reviderar sina bedömningstillfällen under läsåret så att de blir mer ändamålsenliga och kan ge eleverna fler möjligheter. Lärarna beskriver till exempel att de kan ändra i planeringen efter dialog med enskilda elever, eller efter önskemål från elevgruppen, och att "planeringen på så vis inte är statisk".

Skolinspektionen bedömer att lärarna gör en allsidig bedömning av elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven.

Lärarna har former för att få god överblick över samtliga underlag för betygssättning

Skolans dokumentation och lärarintervjuerna visar att lärarna använder lärplattformen för att överblicka underlaget och kunna göra bedömningar. Kursmatrisen fylls i utifrån de olika uppgiftsmatriserna, lärarnas kommentarer, återblickar på elevarbeten och annan kompletterande information. En lärare beskriver att hen tittar på elevtexter om det behövs, till exempel om det pendlar mellan två betyg. Det framkommer i intervjuerna med lärarna att de har olika upplevelser av lärplattformen, från att den är bra, lättöverskådlig och tydlig till att det är för många led, inte lättöverskådligt och att bedömningssystemets uppbyggnad är problematiskt. Det framgår att lärarna har arbetat i varierande utsträckning, och på olika sätt, med lärplattformen.

Lärarna värderar bedömningsunderlagets tillförlitlighet och giltighet

Av lärarintervjuerna framgår att lärarna resonerar kring vilka underlag som är av särskild vikt, till exempel utifrån ämnets syfte och utifrån den tid som lagts ner på olika arbetsområden. En lärare berättar till exempel att ett mer omfattande arbete med talanalys väger tyngre i bedömningen än ett arbete med genrekunskap som de ägnat mindre tid åt i undervisningen. Flera lärare återkommer också i intervjun till att just språket och skrivandet är särskilt viktigt, bland annat med hänvisning till ämnets syfte och till att programmet förbereder för vidare studier. Detta kan därför, enligt en av lärarna, exempelvis väga tyngre i bedömningen än kännedom om litterära verk.

Lärarintervjuerna visar också att lärarna säkerställer att elever verkligen genomfört uppgifter själva, till exempel genom att använda digitala tjänster som kan upptäcka eller förhindra fusk. Det framgår också att det finns en bedömningspolicy på skolenheten som tydliggör när eleverna kan göra omprov och kompletteringar. Av lärarintervjun framgår att lärarnas syn på det nationella provets betydelse varierar. Det beskrivs både som ett stöd i betygssättningen men också som något som borde ligga tidigare för att kunna användas formativt som stöd för undervisningen. Att det nationella provet börjar ses som ett examensprov lyfts också som en risk.

Lärarna bedömer kvaliteten på elevens kunskaper i förhållande till delar av kunskapskraven och grundar sina beslut om betyg på en helhetsbedömning av elevernas kunskaper vid kursens slut

I skolans dokumentation och i intervjuerna med lärarna framkommer att lärarna bedömer elevernas kunskaper i förhållande till delar av kunskapskraven. Helhetsbedömningen vid kursens slut beskrivs av lärarna som både komplex och statisk. Lärarna berättar till exempel att det är tydligt på så sätt att de gör en sammanvägning och för över de markerade delarna av kunskapskraven till Skolverkets kursmatris, som lagts in på den digitala lärplattformen. Samtidigt beskriver en lärare att det är svårt att till exempel få in förmågorna i bedömningen. I intervjuerna ges exempel på att lärarna, inför betygssättning, går tillbaka till den dokumentation som samlats under kursens gång. Både till bedömningsmatriser och kommentarer som då finns på lärplattformen och i varierande utsträckning också till elevarbeten för att titta på hur uppgifterna varit utformade. Av lärarintervjuerna framgår också att lärarna, i sina helhetsbedömningar, även grundar sina beslut på information som inte dokumenterats på lärplattformen, till exempel från lektioner och samtal med elever.

Lärarna diskuterar skillnader i resultat

Av lärar- och rektorsintervjuerna framgår att skillnader i resultat har diskuterats i ämneslaget, både utifrån elevers geografiska upptagningsområden och kön. Av de elever på Nösnäsgymnasiet 2 som skrev nationellt prov i Svenska 3 2018 hade 47,1 % ett högre kursbetyg än provbetyg. Skillnaden var också större bland flickorna där 50 % hade ett högre kursbetyg.¹ I lärarintervjuerna lyfts olika resonemang om könsskillnader i resultat och de skillnader mellan kursbetyg och resultat på det nationella provet som finns på skolenheten. Förklaringar som framkommer skiljer sig åt, från att pojkarna anstränger sig mer på provet medan flickorna blir nervösa till att många pojkar inte ansträngde sig alls, att det nationella provet inte täcker alla delar, att flickorna presterar bättre i kursen överlag och att det nationella provet bara är ett prov bland andra och därför inte tillmäts större vikt. Av rektorsintervjun framgår att skillnaderna diskuterats som en del av det systematiska kvalitetsarbetet både på enhets- och skolenivå. Olika teser har lagts fram, till exempel att nervositet påverkar och att proven inte täcker alla delar av kursen.

Skolinspektionen bedömer att lärarna inte i tillräcklig utsträckning samarbetar inom svenskämnet för att utveckla en samsyn kring bedömning och betygssättning

Lärarna har gemensamma diskussioner kring tolkningar av styrdokumentet och samarbetar kring planering och konstruktion av bedömningsuppgifter

Av skolans dokumentation och lärarintervjuer framkommer att lärarna arbetar för samsyn kring tolkning av styrdokument och att diskussioner förs kontinuerligt både i ämneslaget och mer spontant, till exempel i arbetsrummet. Av lärarintervjun framgår det att det finns skillnader i vilken utsträckning planering och konstruktion av bedömningsuppgifter sker i samarbete, till exempel mellan lärare i olika arbetslag eller mellan lärare som arbetar med elever på olika inriktningar av samma program. En lärare uttrycker också att samsynen inte är lika stor i alla arbetslag. Av rektorsintervjun framgår att lärarna träffas i ämneslaget var fjärde vecka och att bedömning och betygssättning tas upp, till exempel genom att lärarna diskuterar skillnader i resultat samt sambedömer elevuppgifter.

Lärarna sambedömer genom att ha diskussioner om tolkning av enskilda elevprestationer

I rektors- och lärarintervjuer framkommer att lärarna arbetar systematiskt med sambedömning av nationella prov. Det framgår att skolan organiserat sambedömning av det nationella provet genom att avsätta gemensamma dagar för rättning då sambedömning och diskussioner ägt rum. Av rektorsintervjun framgår att vikarier tillsatts för att frigöra lärarna. I lärarintervjuerna berättar lärare att de inte bedömer prov för sina egna elever och att alla lärare deltar i arbetet oavsett om de vid tillfället undervisar i Svenska 3 eller inte. Lärarna beskriver däremot inte att de sambedömer det nationella provets muntliga del och inte heller huruvida lärarna också diskuterar vilket samlat betyg som bäst motsvarar kvaliteten på elevens visade kunskaper på provet. Det framgår av intervjuerna att lärarna diskuterat skillnader i resultat, både mellan nationella prov och kursbetyg och mellan flickor och pojkar, men inte att de gjort en analys av det samlade underlaget inför betygssättning för en enskild elev vid kursens slut.

¹ Motsvarande siffra för riket som helhet var 37 %, respektive 38,9 %.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- **Rektorn behöver försäkra sig om att lärarna får möjlighet att analysera och diskutera skillnader i resultat mellan elever, samt mellan kursbetyg och resultat på nationella prov, som ett led i att utveckla samsyn i betygssättningen.**

Skolinspektionen bedömer att lärarna i högre utsträckning behöver analysera och diskutera de skillnader som finns på skolenheten vad gäller slutbetyg och resultat på det nationella provet, liksom skillnader i resultat mellan flickor och pojkar. Granskningen visar att skillnaderna på Nösnäsgymnasiet 2 är högre än riksnittet. De förklaringar som getts i tidigare analyser som gjorts på skolenheten, och som framkommer i lärar- och rektorsintervjuer, handlar i låg grad om undervisningen och istället framförallt om beteenden, egenskaper och känslor hos eleverna, det nationella provets utformning samt flickornas högre prestationer i allmänhet. Rektorn behöver kunna analysera om det finns avvikelser mellan till exempel betyg och nationella prov i olika undervisningsgrupper, samt undersöka om dessa är motiverade eller inte. Rektorn behöver också vara särskilt uppmärksam på eventuella återkommande mönster i avvikelserna.²

Enligt skollagen syftar de nationella proven till att stödja betygssättningen.³ För att åstadkomma likvärdighet i betygssättning där alla elever bedöms utifrån samma krav är det betydelsefullt att lärare utvecklar kunskap om eventuella skillnader i bedömningar. Genom att analysera skillnader i resultat kan lärare synliggöra om det finns olika tolkningar av kriterier och kravnivåer, eller om det finns andra skäl. När lärare har olika uppfattningar om bedömningar kan diskussionerna ha som bäst förutsättningar att bli produktiva.⁴ Därför kan det vara verkningsfullt om lärarna vid sambedömning utgår från situationer där de gjort olika bedömningar, och fokuserar diskussionen till dessa exempel.

De förklaringar till skillnader i resultat som nämnts ovan kan behöva analyseras vidare. En diskussion om tänkbara förklaringar kan till exempel också behöva föras utifrån undervisningens innehåll och utformning. Diskussioner kan med fördel också föras utifrån könsskillnader i resultat. Frågor som utmanar föreställningar om pojkar och flickor kan då ställas, till exempel utifrån att forskning har visat att lärare har en tendens att väga in andra faktorer än elevers prestationer i sin betygssättning.⁵

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 28 juni 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena samt vilka effekter det haft för verksamheten.

Redogörelsen skickas via e-post, till [kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se](mailto: kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se), eller per post till, Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm. Hänvisa till

² Skolverket (2018). *Allmänna råd om betyg och betygssättning*.

³ Skollagen 8 kap. 3 §

⁴ Skolverket (2013). *Sambedömning i skolan*. Stödmaterial.

⁵ Se t.ex. Rinne, I. (2014) *Pedagogisk takt i betygssamtal*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis

Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2017:10213) i de handlingar som sänds in.

I ärendets slutliga handläggning har *Tilda Lindell, projektledare Karin Lindqvist och kvalitetssäkrande jurist Charlotte Rudebeck* deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

2018-12-21

X Gabriel Brandström

Beslutsfattare
Signerat av: Gabriel Brandström

2018-12-21

X Erica Jonvallen

Föredragande
Signerat av: Erica Jonvallen

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/betygssattning-pa-hogskoleforberedande-gymnasieprogram--fokus-pa-svenska/>

Bilaga: Författningsstöd

Skollagen (2010:800)

3 kap. 16 § 1-2 st.

Beslut om betyg

Betyg ska beslutas av den eller de lärare som bedriver undervisningen vid den tidpunkt när betyg ska sättas.

Om läraren eller lärarna inte är legitimerade, ska beslutet fattas tillsammans med en lärare som är legitimerad. Kan dessa inte enas ska betyget beslutas av den legitimerade läraren under förutsättning att han eller hon är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. I annat fall ska betyget beslutas av rektorn.

Gymnasieförordningen (2010:2039)

8 kap. 2 §

Kunskapskrav ska finnas för betygen A-E.

Kraven för betygen A, C och E ska precisera vilka kunskaper som krävs för respektive betyg. Kunskapskravet för betyget D innebär att kraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kravet för betyget B innebär att även kraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

8 kap. 3 §

Syftet med nationella prov är att stödja betygssättningen.

8 kap. 3 a §

Nationella prov ska användas i de kurser som anges i 3 b §.

När nationella prov används ska eleverna delta i alla delar av proven. Rektorn får besluta att en elev inte behöver delta i ett nationellt prov eller i någon eller några delar av ett sådant prov, om det finns särskilda skäl.

8 kap. 3 b §

Nationella prov ska användas i den högsta avslutande kursen på programmet och, i förekommande fall, inriktningen, i ämnena engelska, matematik och svenska eller svenska som andraspråk med undantag för kursen svenska 2 eller svenska som andraspråk 2.

Proven ska vara uppdelade i delprov som genomförs på vissa dagar eller under vissa perioder.

2011 års läroplan för gymnasieskolan, Lgy 11, (SKOLFS 2011:144)

Lgy 11, 1. Skolans värdegrund och uppgifter, Kunskaper och lärande

"Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former - såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet - som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisningen får inte ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen."

Lgy 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Kunskaper

I avsnittet uppställs ett antal riktlinjer och för läraren gäller att denne bl.a. ska

- se till att undervisningen till innehåll och uppläggning präglas av ett jämställdhetsperspektiv,
- samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen,
- i undervisningen beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och för undervisningen relevant pedagogisk och annan forskning, och

Lgy 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.5 Bedömning och betyg

I detta kapitel anges bland annat riktlinjer för läraren, exempelvis ska läraren redovisa för eleverna på vilka grunder betygssättning sker. Vidare anges att läraren vid betygssättningen ska

- utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskrav som finns för respektive kurs,
- beakta även sådana kunskaper som en elev har tillägnat sig på annat sätt än genom den aktuella undervisningen, och
- utifrån de nationella kunskapskrav som finns för respektive kurs allsidigt utvärdera varje elevs kunskaper.

Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet*

"Betygssättning är beslut som typiskt sett har rättsverkan för eleven. Betygen kan ha en avgörande betydelse för elevens framtid, eftersom de har en direkt koppling till urvals- och behörighetsbestämmelser. Betygssättningen innebär därmed myndighetsutövning. Det är av stor vikt att elever ska känna att de har fått visa sina kunskaper och blivit rättvist bedömda. Att betygen måste vara rättvisa och likvärdiga är därför en självklarhet." (s.297)

"Betyg och bedömning är starkt förknippade med varandra. Bedömning behöver ständigt göras för att utvärdera hur lärandet sker mot uppställda mål och kunskapskrav. Den kunskapssyn som kommer till uttryck i läroplaner och andra styrdokument utgår ifrån att det sker en bedömning som grundar sig på observationer, samtal, elevarbeten, projekt- och grupparbeten samt enskilda uppgifter. Bedömningen syftar till att identifiera elevens kunskaper för att beskriva starka och svaga sidor och ge ett bra underlag för att planera elevens fortsatta utveckling. Betygen ska visa i vilken utsträckning eleven har uppnått de nationellt uppställda kunskapskraven och även visa kvaliteten i kunskaperna. Nationella ämnesprov och andra prov är därvid en del av bedömningsunderlaget." (s.298)